

IX Trobada d'Història de la Ciència i de la Tècnica

Girona, 16, 17, 18 i 19 de novembre de 2006

SOCIETAT CATALANA D'HISTÒRIA DE LA CIÈNCIA I DE LA TÈCNICA

Programa complet

Dijous, 16 de novembre de 2006

Lloc: Facultat de Lletres, UdG

Matí

10:00 - 11:00 Lliurament de documentació

11:00 - 11:15 Sessió inaugural

11:15 - 12:15 Conferència: Stephen Johnston, *History of Science in the Museum: Public Space and Virtual Presence*

Presentació: Josep Simon

12:30 - 13:15 **PATRIMONI CIENTÍFIC I TÈCNIC (I)**

Taula Rodona (I): Instruments i institucions d'ensenyament no universitari.

Moderador: Pedro Ruiz

1.1	JOSEP SIMON	Les col·leccions de física i química dels instituts de secundària valencians: catalogació, estudi i metodologies
1.2	BORJA VILALLONGA ALBERT RUHÍ	Inventariant els instruments científics de l'Institut Jaume Vicens Vives de Girona
1.3	JAUME VALENTINES SANTIAGO VALLMITJANA JAUME PERARNAU JOAN MUÑOZ	La nova etapa pedagògica de la Mentora Alsina. Documentació i divulgació del patrimoni científic i tècnic al mNACTEC
1.4	JOSEP BATLLÓ MONTSERRAT HOSTA	L'Observatori Meteorològic de Girona: història i documentació
1.5	IGNACIO DE LA LASTRA	Las colecciones de instrumentos científicos en instituciones no museísticas

13:15 - 14:00 **PATRIMONI CIENTÍFIC I TÈCNIC (II)**

Taula Rodona (II): Instruments: estudi i preservació. Moderador: Josep Simon

2.1	PEDRO RUIZ	Patrimoni científic i tecnològic del segle XX: problemes i reptes per una nova història
2.2	JOSEP BATLLÓ CARME CLEMENTE FRANCISCO PÉREZ-BLANCO JOSÉ MORALES	Els sismògrafs de l'Observatori de Cartuja (Granada). Recuperació del «Macrosismògraf Cartuja»
2.3	MARC BOADA	Rèpliques d'instruments científics, entre ciència i tècnica
2.4	CARME CLEMENTE FRANCISCO PÉREZ-BLANCO SANTIAGO VALLMITJANA	La restauració d'instruments de física de la Universitat de Barcelona

14:00 - 15:30 Dinar

Tarda

15:30 - 17:00 **SECCIÓ LLIURE (I)**

Moderadora: Emma Sallent

3.1	EDUARD RECASENS	Els <i>Llocs Plans</i> d'Apol·loni en l' <i>Orologium Oscillatorium</i> de C. Huygens
3.2	JUAN NAVARRO LOIDI	La aritmètica común y decimal y algebra del P. Hugo Sempili Escocés de la Compañía de Jesús
3.3	MARIA ROSA MASSA	L'àlgebra al segle XVI a Espanya. <i>L'Arithmetica</i> (1564) del gironí Antich Roca
3.4	JOSEP MANEL PARRA	Ciència i concepció del món. Una visió integradora a partir de T.S. Kuhn i G. Holton
3.5	DIEGO VILLUENDAS	Una aproximació historiogràfica a l'establiment de l'Univers de Lemaître
3.6	MARTA JORDI LUIS NAVARRO	Planck, Einstein i els inicis de la termodinàmica relativista

17:00 - 17:15 Pausa

17:15 - 18:30 **SECCIÓ LLIURE (II)**

Moderadora: Emma Sallent

4.1	MIQUEL FORCADA	La ciència dels filòsofs a al-Andalus: origen i desenvolupament
4.2	GLÒRIA SABATÉ	Miscel·lanies astrològiques en català al segle XV
4.3	LLUÍS GASSIOT	Llibres científics a biblioteques de Madrid i de Barcelona al segle XVIII
4.4	FRANCESC RODRÍGUEZ CECILIA GARRIGA	La documentació d'autors catalans en el DHEMICYT
4.5	STEPHAN POHL	Física y religión en la España decimonónica: más allá del mero conflicto

19:00 Visita al Museu del Cinema

Divendres, 17 de novembre de 2006

Lloc: Facultat de Lletres, UdG

Matí

9:00 - 11:00 **HISTÒRIA DE LA TECNOLOGIA I DE LES XARXES TECNOLÒGIQUES (I)**

Moderador: Guillermo Lusa

5.1	MARIÀ BAIG	Estudi de l'alt forn del Reial Foneria de Sant Sebastià de la Muga (s. XVIII)
5.2	ANTONI ROCA ROSELL	Els orígens de l'enginyeria mecànica a Catalunya. Francesc Santponç (1756-1821)
5.3	RICARD DURAN	Manufactura dels Gobelins: la seva importància en el context de la tintura a la perifèria europea, en el llindar del segle XX
5.4	ANNETTE MÜLBERGER FRANCISCO J. TIRADO MIQUEL DOMÈNECH	Historia, política y ciencia: el papel de los expertos en el debate sobre el agua en España
5.5	JOSEP MIQUEL VIDAL	La polèmica de l'enllumenat. Una batalla entre els partidaris del gas i l'electricitat a Maó en el segle XIX
5.6	JORDI FERRAN	La difusió de la il·luminació elèctrica a Barcelona en la primera meitat del segle XX
5.7	BEGOÑA VILLANUEVA	La transferència de tecnologia telefònica europea a Espanya (1883-1917)
5.8	ÁNGEL CALVO	Cambio tecnológico en la telefonía de Cataluña durante el monopolio de CTNE

11:00 - 11:15 Pausa

11:15 - 12:45 **HISTÒRIA DE LA TECNOLOGIA I DE LES XARXES TECNOLÒGIQUES (II)**

Moderador: Carles Puig

6.1	JESÚS SÁNCHEZ MIÑANA	La <i>Hispana</i> de Barcelona (1852), una fàbrica de ladrillos innovadora
6.2	JOSEP TARRÉS	El patrimoni del Vapor Burés dins la història de la tècnica de Catalunya
6.3	JOSEP SURIOL	El túnel ferroviari de l'Argentera
6.4	JOAN CARLES ALAYO JOSEP SURIOL	El sistema d'il·luminació durant l'excavació del túnel ferroviari de l'Argentera
6.5	JOSEP M. PONS LLUÍS TORRES MIQUEL LLORENS	Els codis tècnics de càlcul d'estructures metàl·liques a l'Estat Espanyol al segle XX i el seu context històric
6.6	JOSEP M. PONS LLUÍS TORRES MIQUEL LLORENS	L'evolució dels mètodes de càlcul d'estructures durant el segle XX: dels mètodes gràfics a la irrupció dels computadors

12:45 - 14:00 **CIÈNCIA I CINEMA**

Moderador: Jordi Pons

7.1	FELIPE RAMÍREZ	Ciencia, tecnología y propaganda. El NO-DO un instrumento de popularización de la ciencia al servicio del estado (1943-1957)
7.2	MANUEL MORENO	Electromagnetisme i cinema: de <i>El hotel eléctrico</i> (1908) a <i>Frankenstein</i> (1931)
7.3	EDUARD JOSEP CHIFRÉ	Assaig sobre el llibre «El pianista del gueto de Varsòvia» de Wladyslaw Szpilman i la pel·lícula, «The pianist» (El pianista) de Roman Polanski
7.4	PAU SENRA	Ciència, Cinema i Còmic. Exemples d'actualització científica
7.5	JAUME DURAN	Toy Story (1995) de John Lasseter: el primer llargmetratge generat íntegrament per ordinador, obre una nova trajectòria en el camp de l'experimentació digital

14:00 - 15:15 Dinar

*Tarda*15:15 - 15:45 **PRESENTACIÓ PÒSTERS. CIÈNCIA ÀRAB**

8.1	MERCÈ COMES	Carta d'Ibrahim al-Mursi
8.2	MÒNICA HERRERA	Carta de Ahmad al-Tanyi
8.3	MÒNICA RIUS	Mesurar el temps al Magrib: la determinació de les hores d'oració

15:45 - 16:45 **PATRIMONI CIENTÍFIC I TÈCNIC (III)**

Instrumentos científicos en la historia de la ciencia. Moderador: Josep Batlló

9.1	ROSER PUIG	Instrumentos de paper. Descriure i transmetre en l'astronomia àrab medieval
9.2	PERE GRAPÍ	L'electricitat de la química al segle XVIII. Una xarxa de guspies
9.3	LLUÍS GARRIGÓS	Els inicis de la determinació colorimètrica de l'hemoglobina en sang
9.4	SANTIAGO VALLMITJANA	El refractòmetre d'Abbe. Una eina important en la recerca i en la indústria. Estudi d'un exemplar de principis del segle XX

- 16:45 - 17:00 Pausa
 17.00 - 17.30 Presentació de la Comissió d'Instruments Científics (COMIC), a càrrec d'Alfons Zarzoso
 17:30 - 18:45 **PATRIMONI CIENTÍFIC I TÈCNIC (IV)**

Taula Rodona (III). Instruments i institucions
 Moderador: José Ramón Bertomeu

10.1	JAUME PERARNAU	El fons de l'Escola Superior d'Agricultura de Catalunya (ESAB) dipositat al Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (mNACTEC)
10.2	JOSÉ JOAQUIN VARELA	Inicis del coleccionismo zoológico en el Museo Martorell de Barcelona
10.3	ANTONIO GARCÍA BELMAR JOSÉ RAMÓN BERTOMEU	Les col·leccions universitàries d'instruments científics. El cas de la Universitat de València
10.4	JAUME VALENTINES	L'arxiu històric de l'Escola d'Enginyeria Industrial de Barcelona
10.5	ALFONS ZARZOSO	Barcelona sense museu universitari: el cas de la Facultat de Medicina

- 18:45 - 19:00 Pausa
 19.00 - 20.00 Conferència: Marco Beretta, *The Chemical Revolution on-line*
 Presentació: Antonio García Belmar

Dissabte, 18 de novembre de 2006

Lloc: Facultat de Lletres, UdG

Matí Sessions paral·leles

9:00 - 9:15 Presentació de la Jornada

Amb el suport de: INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. SECCIÓ DE CIÈNCIES BIOLÒGIQUES

9:00 - 11:00 **JORNADA INTERCONGRESSUAL DE METGES I BIÒLEGS DE LLENGUA CATALANA (I)**

Moderadora: Mercè Piqueras

11.1	JESÚS COBO	Giovanni Batista Giovannini(1632-1691) i Joan d'Alòs i Serradora (1617-1695)
11.2	ISABEL MOLL	Propostes de professionalització mèdica a Mallorca, 1790-1800
11.3	NÚRIA PÉREZ	La noció de contagi als inicis del segle XIX: algunes repercussions
11.4	FRANCESC BUJOSA JOAN MARCH	Pere Felip Monlau i els epidemiòlegs i higienistes italians
11.5	ANTON PUJOL	L'ús terapèutic del gel: una aproximació històrica
11.6	PILAR LARA	La fundació de la Lliga Vegetariana de Catalunya (Barcelona, 1908)
11.7	XIMO GUILLEM	El paper dels laboratoris municipals valencians en el control de qualitat dels aliments (1881-1936)

11:00 - 11:15 Pausa

11:15 - 12:45 **JORNADA INTERCONGRESSUAL DE METGES I BIÒLEGS DE LLENGUA CATALANA (II)**

Moderador: Pepe Pardo

12.1	MERCÈ PIQUERAS RICARD GUERRERO	La microbiologia en els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana
12.2	EVA CANALETA JOANA M. PUJADES	La producció científica d'un metge que féu política: Emili Darder Cànaves (1895-1937)
12.3	ANTONI ADAM ÀLVAR MARTÍNEZ VIDAL	Homosexualitat i perill social. Bases científiques d'una llei tardofranquista
12.4	JOSÉ LUIS PATERNAIN MARIA CABRÉ	Un record a Severo Ochoa: importància de la seva obra i llegat científic
12.5	FRANCESC X. CALVÓ	Escriure la història de la biologia molecular catalana: l'ús de les cartes, les entrevistes i els articles científics
12.6	CARLOS ACOSTA	La teoria de la evolució y la censura en TVE. Entre el fijismo y el finalismo

Matí

Sessions paral·leles

9:00 - 11:00 **III JORNADA D'HISTÒRIA DE LA CIÈNCIA I ENSENYAMENT
(I)**

Moderador: Pere Grapí

13.1	AIKATERINI KONSTANTINIDOU MARINA CASTELLS JOSEP M. CERVERÓ	Ens poden ajudar els <i>tòpics</i> d'Aristòtil a entendre les formes espontànies de raonar en física i a trobar arguments convincents per als estudiants?
13.2	JOSÉ OMAR ZÚÑIGA	El papel de la historia de las ciencias en el diseño de un modelo didáctico para la enseñanza de la noción de <i>cambio químico</i> en los estudiantes de ciencias naturales
13.3	IOLANDA GUEVARA FÀTIMA ROMERO MARIA ROSA MASSA	Geometria i trigonometria en el Teorema de Menelau (100 dC)
13.4	JOSEP M. FERNÁNDEZ CARME ZARAGOZA	Judici d'idees amb l'ajut de la Història de la Ciència: una nova eina educativa
13.5	AGUSTÍ CAMÓS	Els grans científics en català a l'ensenyament secundari
13.6	AINOA MARZÁBAL	Anàlisi dels llibres de text del pare Vitoria, director de l'Insitut Químic de Sarrià (1905-1955), com a exemple de la incorporació progressiva de les innovacions científiques al camp docent
13.7	M. LLUÏSA GUTIÉRREZ	L'aerostàtica. Entre la ciència i la història

11:00 - 11:15 Pausa

11:15 - 12:45 **III JORNADA D'HISTÒRIA DE LA CIÈNCIA I ENSENYAMENT
(II)**

Moderadora: Maria Rosa Massa

14.1	MERCÈ IZQUIERDO	Incorporació de la mecànica quàntica a la taula periòdica: testimoni dels llibres de text
14.2	CRISTIAN MERINO MARIO QUINTANILLA	Consensuando criterios sobre uso de la historia de la ciencia en la enseñanza
14.3	MARIO QUINTANILLA LUIGI CUÉLLAR JOHANA CAMACHO MERCÈ IZQUIERDO	La historia del átomo en los libros de texto. Didáctica de una propuesta de innovación construida desde una visión naturalizada de la ciencia
14.4	ÁLVARO GARCÍA MARIO QUINTANILLA	Historia de la ciencia y formación del profesorado
14.5	LUIGI CUÉLLAR MARIO QUINTANILLA JOHANA CAMACHO	Introducción de la historia de la química en la formación docente. Aportes para un debate de teoría y campo
14.6	JOHANA CAMACHO MARIO QUINTANILLA LUIGI CUÉLLAR ÁLVARO GARCÍA	Aplicación del Modelo de Stephen Toulmin al estudio de la evolución del concepto de Ley Periódica

- 12:45 - 13:00 Pausa
 13:00 - 14:00 Conferència: Àlvar Martínez Vidal, *Cajal i el catalanisme mèdic*
 Presentació: Pepe Pardo
 14:00 - 15:30 Dinar

Tarda

Sessions paral·leles

- 15:30 - 17:00 **III JORNADA D'HISTÒRIA DE LA CIÈNCIA I ENSENYAMENT (III)**
 Moderador: Agustí Camós

15.1	CARLES PUIG PLA JESÚS SÁNCHEZ MIÑANA	Joaquim Balcells y la enseñanza de la física en la Universidad de Cervera
15.2	M. CINTA CABALLER JOSEP LLOMBART	Programa de álgebra correspondiente a los estudios de segunda enseñanza presentado por Josep M. Bartrina i Capella (1861-1946) para optar a una cátedra de matemáticas de instituto
15.3	PATRICK BONER	Técnicas de enseñanza en el trabajo astronómico de Johannes Kepler. Estrategias retóricas en su interpretación sobre la nueva estrella de 1604
15.4	JOAN RIERA LLUÍS RIERA	L'Acadèmia de Matemàtiques de Barcelona: Il·lustració i anti-il·lustració al s. XVIIIè
15.5	M. ASSUMPCIÓ CATALÀ TRINI CADEFEU	Aproximació històrica a l'ensenyament de l'astronomia a Barcelona
15.6	FRANCESC X. BARCA	Quadratura i trisecció a la Barcelona noucentista

- 15:30 - 17:00 **LA CIÈNCIA I EL MÓN DE LES PROFESSIONS**
 Moderadora: Mònica Rius

16.1	INÉS PELLÓN	Noticia biográfica de algunos químicos del siglo XIX
16.2	JORDI CARTAÑÀ	Recerca i ensenyament agronòmic a la Catalunya del vuit-cents. La Granja Experimental de Barcelona
16.3	JESÚS I. CATALÀ	El primer viatge de l'enginyer portuguès Néry Delgado a Espanya (1872) i l'establiment de relacions entre els Serveis Geològics Ibèrics
16.4	CARLES PUIG PLA JESÚS SÁNCHEZ MIÑANA	Josep Antoni Balcells: la ambigüedad política de un catedrático de física-química
16.5	GUILLERMO LUSA	La Escuela de Ingenieros en guerra (1936-1939)
16.6	LLUÍS VIRÓS	Cinquanta anys de difusió tecnocientífica al Col·legi d'Enginyers Tècnics Industrials de Manresa

17:00 - 17:15 Pausa

17:15 - 19:30 **CENTENARI DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS.**
L'ACTIVITAT CIENTÍFICA AL SEGLE XX

Moderador: Antoni Roca Rosell

17.1	JOSEP CUELLO	La terminologia botànica popular en Verdaguer. El cas dels fongs
17.2	LUIS ESPAÑOL	Julio Rey Pastor y el cálculo infinitesimal
17.3	JORDI BOHIGAS	La geologia catalana, entre els Estudis Universitaris i l'Institut d'Estudis Catalans
17.4	MARIA GENESCÀ	<i>Ibèrica</i> : Primera revista de divulgació científica i tecnològica de l'Estat editada a l'Observatori de l'Ebre
17.5	EMMA SALLENT	Ciència catalana a Madrid: el discurs del Dr. Bellido a la Biblioteca Nacional (1927)
17.6	LLUÍS RIERA JOAN RIERA	Els Treballs de la Societat Catalana de Biologia. Introducció sociomètrica. (1913-1934)
17.7	F. XAVIER MAÑES	Ciència en el seu context: la introducció de la difracció de raig X a Catalunya (1912-1936)
17.8	TRINI CADAFEU M. ASSUMPCIÓ CATALÀ	El cometa 32P
17.9	AGUSTÍ CEBA	Joaquim Català i l'origen de la investigació experimental en Física Nuclear i de partícules a Espanya

19:30 - 19 :45 Pausa

19:45 Assemblea de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica

Diumenge, 19 de novembre de 2006

Lloc: Centre cívic Can Genís, Palafrugell

*Matí*10:30 - 11:30 **CIÈNCIA I TECNOLOGIA AL MÓN RURAL**

Moderador: Joaquim Puigvert

18.1	JOSEP VICENT MAROTO	La moderna agronomia a les «Observaciones» d'Antoni Josep Cavanilles
18.2	PASQUAL BERNAT	Les visions del bosc a la Catalunya de la Il·lustració
18.3	MIQUEL ÀNGEL CHAMORRO	La tecnologia constructiva en època medieval. L'exemple de l'església de Sant Feliu de Girona
18.4	RAMON RIPOLL	La construcció de les esglésies catalanes del segle XVIII. El llibre d'obres de l'església de Torrent (Baix Empordà) de 1724

11:30 - 12 :00 Lliurament del V premi «Antoni Quintana Marí» per a treballs de recerca de batxillerat.

12:00 - 12:15 Pausa

12:15 - 13:15 Conferència: Tayra Lanuza. *L'astrologia al segle de la revolució científica*
Presentació: Eduard Recasens

13:30 - 14:30 Visita al Museu del Suro

14:30 Cloenda i dinar ofert per l'organització